

POTREBA OZELENJAVANJA EKONOMIJE U SRBIJI

Pregledni naučni rad
Anđelka MIHAJLOV,
Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet Novi Sad
Hristina STEVANOVIĆ ČARAPINA, Fakultet zaštite životne sredine,
Univerzitet Edukons u Sremskoj Kamenici
Jürg STAUDENMANN, International Environment & Climate
Policy u Bernu (do jula 2014. UNDP za Srbiju
– United Nations Development Programme)
Miroslav TADIĆ, UNDP za Srbiju (do juna 2014. godine
Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije)
Dušan STOKIĆ, Privredna komora Srbije
Rie TSUTSUMI, UNEP (United Nations Environment
Programme) Regionalna kancelarija za Evropu u Ženevi
Andrea BASSI, UNEP (United Nations Environment
Programme) Regionalna kancelarija za Evropu u Ženevi
Nebojša POKIMICA, Dvoper d.o.o, Beograd (2012. u Ministarstvu životne
sredine, rudarstva i prostornog planiranja Republike Srbije)

U trojnoj strukturi održivog razvoja, politike zelenog rasta naglašavaju mesta u kojima se dodiruju ili preklapaju ekonomski interesi sa interesima zaštite životne sredine i u tom kontekstu razmatraju najbolje opcije za razvoj. Time strategije zelenog ekonomskog rasta doprinose održivom razvoju tako što se njima kreira napredniji politički okvir, neophodan za ostvarivanje koncepta održivog razvoja. Ovaj rad predstavlja prikaz Nacionalnog (sinteznog) izveštaja za Srbiju i istovremeno izvod Studije o zelenoj ekonomiji za Srbiju, koja je bila sastavni deo platforme za učestvovanje državne delegacije Srbije na Svetskoj konferenciji „Rio+20”

Ključne reči: zelena ekonomija, održivi razvoj, ekonomija, životna sredina, evropske integracije

Uvod

REPUBLIKA SRBIJA JE PRIPREMILA VIZIJU ZA Rio+20 (UNDP/UNEP 2012) na osnovu inicijalnih pripremnih aktivnosti i nacionalnih strategija i dokumenata, uključujući ali, neograničavajući se na implementaciju strategije održivog razvoja, Strategiju za pristupanje EU, Strategiju aproksimacije u oblasti životne sredine, Strategiju za smanjenje siromaštva, Plan

implementacije za postizanje Milenijumskih ciljeva razvoja, Nacionalni program zaštite životne sredine, Strategiju održivog korišćenja prirodnih resursa i dobra, Strategiju zaštite biodiverziteta, Strategiju upravljanja otpadom za period 2010–2019, kao i analizu u vezi sa sprovođenjem multilateralnih sporazuma o životnoj sredini koje je zemlja ratifikovala.

Istaknuto je da Srbija shvata da je za nju kao zemlju u tranziciji ka ekonomiji Evropske unije i zemlju koja ima niz specifičnosti, veliki izazov da realizuje zelenu ekonomiju i održivi razvoj. Nacionalni sintezni izveštaj i Studija o zelenoj ekonomiji pokazuju da je Srbiji potrebna podrška, uključujući i finansijsku, u naporima da razvija svoju ekonomiju i društvo na ovim principima. U 2012. godini kada se održavala Svetska konferencija o održivom razvoju u Brazilu, u Srbiji fokus nije bio u brojkama, već u viziji i strategiji.

Izazovi

Studija o zelenoj ekonomiji u Srbiji urađena je kao inicijalni dokument na ovu temu, između ostalog i zato što još uvek nema jedinstvene opšte prihvaćene definicije termina *zelena ekonomija*. U procesu izrade ove studije oslanjali smo se na definiciju „zelene ekonomije“ koju je dao UNEP (United Nations Environment Programme) (UNEP 2009).

Koncept zelene ekonomije ne zamenjuje održivi razvoj, ali je danas sve više dokaza da dostizanje ciljeva održivog razvoja u najvećoj meri zavisi od kretanja u ekonomskoj sferi. Decenije u kojima su nove vrednosti i blagostanje stvarani na principima i uz korišćenje tradicionalnih ekonomskih modela nisu uspele da se izbore sa pojavama društvene marginalizacije i prekomerne potrošnje resursa. Održivost i dalje ostaje prvorazredni dugoročni cilj, ali se dodatni napori moraju usmeriti ka ostvarivanju koncepta zelene ekonomije ukoliko se taj cilj želi dostići.

Održivi razvoj predstavlja krovni, holistički koncept i paradigmu koja povezuje ekonomiju, društvo i zaštitu životne sredine, unutar koje se strategije zelenog rasta mogu smatrati odgovarajućim okvirom praktičnih politika. Imajući ovo u vidu, jasno je da zelena ekonomija predstavlja nešto mnogo konkretnije od održivog razvoja. Principi održivog razvoja odnose se na dugoročna stremljenja, dok zelena ekonomija kombinuje težnje za sistemskim stvaranjem novih mogućnosti koje bi dovele do robusnijeg ekonomskog oporavka na kratak rok sa uvođenjem novih, ekološki prihvatljivih izvora ekonomskog rasta na duži rok.

Postojeći strateški okvir za ozelenjavanje ekonomije u Srbiji

Osnovni pravci razvoja Republike Srbije definisani su „krovnim“ strateškim dokumentima u koje spadaju: Nacionalna strategija održivog razvoja, Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara, Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji, Nacionalni Milenijumski ciljevi razvoja, Nacionalna strategija privrednog razvoja Republike Srbije, Nacionalni program za integraciju Republike Srbije u Evropsku uniju, Nacionalni program za zaštitu životne sredine, Nacionalna strategija Republike Srbije za aproksimaciju u oblasti životne sredine itd. Pored navedenih, postoji i određeni broj strategija iz sektora životne sredine i energije, kao i veliki broj „sektorskih“ strategija (u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, socijalne zaštite, zdravlja, itd.) koje sadrže mere za unapređenje položaja osetljivih grupa.

Osim sveobuhvatinih i opštih strategija, pripremljene su i važne strategije koje se odnose na posebne aspekte zaštite životne sredine: Nacionalna strategija upravljanja otpadom za 2010–2019. godinu, Strategija o biološkoj raznovrsnosti za period 2011–2018.godine, Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije, Druga nacionalna komunikacija prema Okvirnoj konvenciji UN o klimatskim promenama (u toku), Nacionalni plan za implementaciju Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađujućim materijama i dr.

Značajno je pomenuti, između ostalih:

- Nacionalnu strategiju privrednog razvoja Republike Srbije 2006–2012. godine (koja sadrži poglavlje posvećeno tržištu rada i projekcijama zaposlenosti),
- Strategiju razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008. do 2013. godine (kao i Akcioni plan za otklanjanje administrativnih barijera za poslovanje sektora),
- Strategiju razvoja i promocije društveno odgovornog poslovanja u Republici Srbiji za period od 2010. do 2015. godine (*Službeni glasnik RS 51/10*),
- Strategiju razvoja energetike do 2015. godine (sadrži osnovne ciljeve energetske politike),
- Strategiju regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine (*Službeni glasnik RS 21/07*),
- Strategiju razvoja poljoprivrede Srbije (*Službeni glasnik RS 78/05*),

- Nacrt strategije poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije od 2011. do 2020. godine,
- Nacionalni program za poljoprivredu od 2010. do 2013. godine (Zaključak o usvajanju Nacionalnog programa za poljoprivredu od 2010. do 2013. godine) (*Službeni glasnik RS* 83/10),
- Nacionalni program ruralnog razvoja za period 2011–2013. godine,
- Nacionalnu strategiju zapošljavanja za period 2011–2020. godine,
- Nacionalni akcioni plan zapošljavanja,
- Strategiju razvoja stručnog obrazovanja u Republici Srbiji (*Službeni glasnik RS* 1/07),
- Strategiju razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji (*Službeni glasnik RS* 1/07),
- Nacionalnu strategiju za mlade.

Strategija razvoja socijalne zaštite (*Službeni glasnik RS* 108/05) kao osnovni cilj reforme sistema socijalne zaštite definiše: razvijanje integralne socijalne zaštite u kojoj socijalni akteri na najefikasniji način koriste postojeće i razvijaju nove resurse putem dostupnih, kvalitetnih i raznovrsnih usluga, radi očuvanja i poboljšanja kvaliteta života ranjivih i marginalizovanih pojedinaca i grupa, osposobljavanja za produktivan život u zajednici i predupređenja zavisnosti od socijalnih službi. Jedan od posebnih ciljeva Strategije jeste unapređenje zaštite najsiromašnijih građana. Nacionalnim planom akcije za decu za period 2004–2015. godine definiše se opšta politika zemlje prema deci. Strategija za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji (*Službeni glasnik RS* 1/07) zasnovana je na principima koji promovišu socijalnu uključenost osoba sa invaliditetom. Usvojeni su i dokumenti:

- Nacionalna strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja (*Službeni glasnik RS* 122/08),
- Plan razvoja zdravstvene zaštite Republike Srbije od 2010. do 2015. godine,
- Plan akcije za životnu sredinu i zdravlje dece u Republici Srbiji za period od 2009. do 2019. godine,
- Strategija za unapređenje položaja Roma u Republici Srbiji,
- Nacionalna strategija za rešavanje pitanja izbeglih i interno raseljenih lica,
- Strategija za upravljanje migracijama (*Službeni glasnik RS* 59/09),

- Strategija reintegracije povratnika po osnovu Sporazuma o readmisiji (*Službeni glasnik RS* 15/09),
- Strategija borbe protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji (*Službeni glasnik RS* 111/06),
- Nacionalna strategija za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti (*Službeni glasnik RS* 15/09) itd.

Strateški pravci za razvoj zelene ekonomije u Srbiji

Novi model privrednog rasta i razvoja u narednoj deceniji uslovljava dva, međusobno povezana, zaokreta: prvi zaokret je strukturnog karaktera sa težištem na industrijskom rastu, investicijama i izvozu, a drugi zaokret je usmeren ka ubrzanju reformskih procesa i evropskih integracija. Ključ uspeha leži u stvaranju mnogo atraktivnijeg investicionog ambijenta za ulaganja u sektore prerađivačke industrije sa visokom dodatom vrednošću. Najefikasniji način da se ostvare strukturne promene, ubrzani privredni rast i izvoz je privlačenje stranih direktnih investicija i pronalaženje strateških partnera sa razvijenih tržišta u svetu. Realizacijom strategija obezbediće se povećanje zaposlenosti, revitalizacija i razvoj industrije, promena industrijske strukture u korist profitabilnijih visoko-tehnoloških industrija, povećanje izvoza i spoljnotrgovinski suficit, a time i održavanje makroekonomske stabilnosti.

Republika Srbija se suočava sa velikim izazovom u procesu pristupanja Evropskoj uniji. S tim u vezi, Republika Srbija mora sprovesti definisane mere za ublažavanje posledica ekonomske krize i osigurati usklađenost rada svih zainteresovanih strana koje imaju uticaja na ekonomsko okruženje. Pod uticajem krize, unutrašnji uslovi koji se odnose na reformske procese i socio-ekonomski razvoj postaju sve zahtevniji i složeniji. Stoga, **usvajanje zakona i jačanje institucija neophodnih za uspeh reformi** podrazumevaju izdvajanje neophodnih sredstava, što je otežano posledicama krize, dok istovremeno postoje mnogobrojni problemi i izazovi po pitanju političke stabilnosti na kojoj počivaju reforme.

Za razvoj zelene ekonomije u Srbiji usaglašeni su sledeći strateški prioriteti:

- 1) **Tranzicija ka ekonomiji Evropske unije** (koja uključuje efikasno korišćenje resursa, energetska efikasnost, održivu proizvodnju i potrošnju, zelene javne nabavke, reforme ekonomske i fiskalne politike, mere za nisko-ugljeničnu ekonomiju, inovacije za održivi razvoj, obrazovanje za

održivi razvoj). Republika Srbija je podnela zahtev za članstvo u Evropskoj uniji (EU) u decembru 2009. godine i u martu 2011. godine stekla je status kandidata za članstvo. Ovim činom Republika Srbija je pokazala jasnu i nedvosmisleno posvećenost dobijanju statusa države članice EU. Proces evropskih integracija, kao osnovna strateško-politička usmerenost i strateški okvir celokupnog demokratskog i ekonomskog razvoja zemlje, podrazumeva nastavak procesa evropskih integracija i ispunjenje brojnih, složenih i međusobno povezanih zahteva;

- 2) **Jačanje i podrška socijalnoj politici i smanjenju siromaštva** (što uključuje mere za smanjivanje siromaštva i socijalno uključivanje osetljivih grupa i podršku otvaranju novih radnih mesta i smanjenju nezaposlenosti);
- 3) **Jačanje i podrška sektoru životne sredine** (infrastruktura za održivi razvoj životne sredine, podrška jačanju stručnih kapaciteta);
- 4) **Ustanovljavanje dugoročnog institucionalnog i finansijskog okvira za održivi razvoj** (budžetska linija za održivi razvoj, ustanovljavanje analize uticaja na održivi razvoj, stabilno institucionalno organizovanje i finansijski okvir za održivi razvoj);
- 5) **Regionalna saradnja** (jadransko-jonska regija, Dunavsko-karpataska regija).

Literatura:

- ICC Commission on Environment and Energy. 2011. *Ten conditions for a transition toward a "Green Economy"*. Preuzeto sa: http://uscib.org/docs/10%20Conditions%20Green%20Economy_FINAL.pdf
- UNEP. 2012. *Green Economy Scoping study: Serbia*. Preuzeto sa: http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/Research%20Products/Serbia_GESS.pdf
- United Nations Environment Programme (UNEP). 2011. *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. Preuzeto sa veb-sajta: http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/ger_final_dec_2011/Green%20EconomyReport_Final_Dec2011.pdf
- UNDP/UNEP. 2012. *Study on Achievements and Perspectives towards a Green Economy and Sustainable Growth in Serbia* (UNDP/UNEP, 2012). Preuzeto sa: <http://sustainable-development.un.org/content/documents/984serbia.pdf> ; na srpskom jeziku http://www.greentech.rs/download/SerbiaGreenEconomyStudy-Rio+20-18Jun2012_SRB.pdf
- United Nations. 2009. "Governing Council of the United Nations Environment Programme." *Eleventh special session of the Governing Council/Global Ministerial Environment Forum*. UNEP: Background Paper for the Ministerial Consultations.

Summary:
Towards Greening Economy in Serbia

This paper present extract from and promotion of study about achievements and perspectives towards a Green Economy and Sustainable Growth in Serbia. It is important to note that even at the global level there is still no uniform, generally accepted definition of the term green economy. While creating this study we have relied on the definition of “green economy” given by UNEP, while also taking into consideration the definition given by the International Chamber of Commerce (ICC).

The green economy concept is promoted as a tool to assist countries on the path to achieve sustainable development. The world witnessed that while economic growth lifted millions out of poverty, it was often at the expense of environmental and social conditions and did not benefit all. The decades in which new values and prosperity were created based on the principles of traditional economic models have not managed to fight social marginalisation and change ever-growing excessive consumption of resources. Therefore, it is important to ensure that economic growth provides benefits to society and the environment as a whole. Sustainability still remains a primary long-term goal, but additional efforts must be focused on implementing the concept of green economy if the desire is to achieve that goal. Sustainable development is an umbrella, holistic concept and paradigm which connects economy, society and environment, within which green development strategies can be viewed as an appropriate framework contributing to feasible sustainable development policies. In view of this, it is clear that green economy is something which is more specific than sustainable development.

This Green Economy Study and proposals for the appropriate related institutional set-up have been prepared to promote sustainable production and investment in greening sectors and subsectors which would result in social inclusion and increased employment. Based on the existing state, the following were recognised as strategic directions for the development of a green economy in Serbia:

- Harmonising socio-economic development with the European Union’s Resource-Efficient and Low-Carbon Policies¹ (including the efficient use of natural resources and energy, sustainable consumption and producti-

---

1 In an effort to reproduce the European Union Flagship initiative under the Europe 2020 Strategy.

on patterns, a 'green public procurement' policy, economic and fiscal policy reforms which would set the right market signals, measures towards an economy with a lower carbon footprint, education and innovation for sustainable development, etc.)

- Advancing social inclusion and poverty reduction (including measures to reduce poverty and income disparity, fight against inequality, support the creation of new jobs and reduce unemployment, with special emphasis on inclusion of vulnerable groups)
  - Empower the environment sector (including promoting investment in infrastructure that supports all aspects of sustainable development, from socially sensible job creation to environmental protection, support the strengthening of expert capacities, etc.)
  - Establish a long-term institutional and financial framework in support of sustainable development (which includes a mandatory "budget line for sustainable development" in every key institution, introduction of a sustainable development impact analysis, promotion of a stable institutional set-up with a financial framework for sustainable development).
  - Promotion of sub-regional cooperation (through processes like the regional Adriatic-Ionian Initiative, cooperation in the Danube-Carpathian region, the Energy Community Treaty, bilateral knowledge and expert exchange schemes among EU candidate countries, etc.)
-

Key words: green economy, sustainable development, economy, environment, European integration

Rad prijavljen: 12. 5. 2014.
Rad recenziran: 15. 7. 2014.
Rad prihvaćen: 4. 8. 2014.